

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Сучасне українське суспільство зараз переживає дуже складний період. По-перше, відбувається перехід від індустріальної до інформаційної стадії його розвитку, модернізація охоплює усі сфери суспільно-політичного життя, норми та цінності. Зміни відбуваються у свідомості та поведінці людей. Ці зміни супроводжуються суперечностями, головними причинами яких є глобальна криза.

По-друге, у зв'язку з геополітичним конфліктом на сході держави, українське суспільство можна охарактеризувати як нестабільне. Воєнні дії на сході України призвели до великої кількості жертв, безробіття, зруйнованої інфраструктури, соціальної незахищеності населення, що лише поглибило протиріччя між владою та суспільством. Тема є дуже актуальною сьогодні, оскільки від нинішніх викликів залежить який шлях розвитку обере українська держава і чи буде цей шлях сприятливий для нас.

Зміни, що відбуваються останніми роками в українському суспільстві вимагають формування в Україні якісно нової системи державного управління, яка б дозволила створити ефективне правове, фінансово-економічне та інформаційне підґрунтя для розвитку взаємовідносин держави та суспільства.

Проблема трансформації українського суспільства привертає увагу до «гострих» питань його існування. Питання розвитку українського соціуму досліджували такі вчені як С. Катаєв, М.Кобль, С.Кримський, Р.Войтович, Н.Гончарук, М.Шульга, О. Злобіна, Є. Головаха, Л. Глушкова. [2, с. 1].

Мета статті – розкрити сутність суспільства та держави в умовах трансформації; охарактеризувати відмінності трансформаційного розвитку між Україною та західно-європейськими державами; провести аналіз соціальних проблем та особливостей розвитку сучасного українського суспільства.

Суспільство - це група людей, об'єднаних спільною територією, інтересами та потребами. Для будь-якого суспільства характерні цілісність та стійкість, здатність до самовідтворення та саморегуляції, певний рівень культури.

Будь-яке сучасне суспільство характеризує як постіндустріальне. У такому суспільстві у сфері послуг зайнято не менше 50% працюючого населення, а виробництво товарів набагато перевищує власні потреби. В постіндустріальному суспільстві основним механізмом, що регулює усі сфери життя, є ринок. У такому соціумі домінує раціоналізм, критицизм та індивідуалізм. Велику роль відіграють наукові дослідження та освіта. Соціальні зв'язки є дуже складними, а відносини між людьми регулюються на основі контрактів, договорів і законів. Головною ознакою соціальної диференціації є не власність, а володіння інформацією та контроль над нею. Постіндустріальне суспільство називають ще інформаційним, для нього є характерним виникнення нових систем телекомунікацій та освіти.

Українське суспільство сьогодні знаходиться у стані трансформації, на стадії переходу від індустріального суспільства до інформаційного. Будь-яка соціальна трансформація –це процес глибоких соціальних змін. Існують різні види трансформації суспільства:

- природна або модернізація (прикладом є країни Заходу, де економічні;
- зміни та демократичний устрій існували століттями);
- відновлена природна –внаслідок зовнішнього тиску (прикладом є
- постсоціалістичні країни);
- волонтарна (таким шляхом ідуть комуністичні країни);
- вимушена або стихійна –раптова і стихійна трансформація основ
- суспільного життя (прикладом такої трансформації є країни
- пострадянського простору, за винятком Балтії) [3, с. 4].

Для кожного з цих видів трансформації потрібні певні умови успіху. Але, якщо економічна трансформація не підкріплена позитивними соціальними чинниками, то її успіх буде тимчасовим. Як приклад можна навести певний економічний прогрес в Україні на початку ХХІ століття. Успіх був тимчасовим і потягнув за собою постійні економічні негаразди. [3, с. 5].

Зміни в соціальній структурі українського суспільства призвели до того, що середній клас, який є опорою демократії в розвинених країнах, погано починає формуватися в Україні. За останніми даними він становить близько 20 %, в той час як в розвинених країнах, таких як США чи Великобританія –понад 80 %.

Українське суспільство зараз перебуває на етапі становлення і є соціально та політично нестабільним. Для сучасної України характерною є ситуація соціальної анемії. Люди втрачають зв'язок з суспільством, залишаються наодинці з власними проблемами, втрачають віру у підтримку держави.

Причини цього різні. Першою і, мабуть, найголовнішою причиною є непослідовність реформ. Протягом усіх років незалежності жодна українська влада не мислила в категоріях держави в цілому. За каденції теперішнього Президента робилися спроби довгострокового планування майбутнього країни.

Однак, олігархи, бізнес – групи та фінансово-промислові угруповання налаштовані на збереження своїх привілеїв та здатні блокувати реформування державного апарату. Тому владі легше створювати для них привілеї, а не розглядати функціонування країни як механізм її внутрішньої життєдіяльності та зовнішньої конкурентоспроможності. Процес реформування країни напряму залежить від стилю мислення представників органів влади. Саме стиль мислення суб'єктів державно-управлінської діяльності визначає єдність, принципів та підходів державного управління [1, с. 161].

Найболючішими проблемами сучасного українського суспільства є стрімке зростання цін, корупція, зростання кількості людей похилого віку, низький рівень доходів, трудова міграція, демографічна криза, розходження щодо культурно-цивілізаційних орієнтацій серед населення, втрата природного зв'язку з дійсністю.

Подорожчання споживчого кошика та висока плата за комунальні послуги з'їдають левову частку доходів українців. Попширюється невпевненість пересічних громадян у майбутньому. Проведені соціологічні опитування виявили, що майже 70% громадян незадоволені своїм становищем у суспільстві та почуваються соціально незахищеними [1, с. 162].

Корупція розповсюдилася не тільки на державний апарат, але й на систему політичних партій. Це часто виявляється у підкупі виборців, коли той чи інший кандидат намагається заволодіти якомога більшою кількістю голосів. На жаль, з тим рівнем політичної еліти, яка існує зараз, побороти корупцію неможливо, оскільки партії та політики відрізняються лише гаслами, а не конкретними діями.

Корупція тісно пов'язана з тіньовою економікою. Причинами об'єднання бізнесу та влади є корисні цілі, доступ до розподілу ресурсів, можливість використовувати держбюджети різних рівнів (від місцевого до обласного).

Іншими актуальними проблемами сьогодення є демографічна криза та зростання кількості людей похилого віку. Щороку кількість населення України зменшується на 300 000 чоловік. Це пов'язано з різними причинами: міграційними процесами, зниженням рівня та якості життя, змінами цінностей – багато українських жінок ставлять на перше місце не сім'ю, а кар'єру.

Зростання кількості людей похилого віку пов'язане із подовженням тривалості життя та масовим виїздом молодого працездатного населення за кордон. Через старіння населення та скорочення його кількості збільшується навантаження на українську пенсійну систему. Відповідно влада була змушена піти на такий крок як збільшення віку виходу на пенсію [1, с. 163].

Трудова міграція за кордон прямо залежить від незбалансованої системи оплати праці. Значна частина громадян отримує дуже низьку зарплатню, в той час як існує невелика група високооплачуваних працівників, чия зарплата на декілька порядків вища від зарплатні основної маси населення. Не витримуючи конкуренції з Європою, Україна щороку втрачає свій кадровий потенціал. Як відомо, зараз за кордоном працює 4-5 млн. наших громадян. А це – найбільш працездатна частина українського населення віком 22-45 років. Більше того, опитування, проведені за минулі два роки показали, що багато випускників українських шкіл надають перевагу навчанню за кордоном, а не у вітчизняних вишах, що також не сприяє вирішенню демографічної та кадрової проблем.

Ще однією серйозною проблемою є розходження у поглядах серед населення України щодо культурно-цивілізаційної приналежності. За визначенням Р. Хантінгтона, Україна належить до так званих «розколотих» цивілізацій, бо знаходиться на перехресті трьох світів: західно-європейського, євразійського та ісламського. Звідси, одна частина населення (Захід і Центр України) тяжіє до західно-європейських цінностей і бачить Україну у складі Євросоюзу; інша (переважно населення Сходу держави) бачить пріоритетними цінності східно-слов'янських країн [4, с. 163].

В умовах сьогодення український соціум зіткнувся з проблемою невідповідності своїх бачень світу та реальності. Тому, найперше, що нам потрібно зробити на шляху до національного відродження та самоствердження – це відновити природний зв'язок із дійсністю. Українці мають засвоїти нову філософію – філософію актуальності. Потрібно навчитися розв'язувати проблеми, які постають тут і зараз. Ми повинні навчитися досягати своїх цілей у кожен конкретний момент, а не заціклюватися на абстрактних суперечностях. Лише конструктивно мисляча особистість може само реалізуватися в соціумі. А якщо успішна людина – успішне суспільство [1, с. 164].

Отже, українське суспільство сьогодні переживає сьогодні дуже складний період. Його сучасний стан свідчить про недостатню ефективність державних реформ та слабкість громадянського суспільства. Найгостріші проблеми українського соціуму охоплюють:

- корупцію;
- тінізацію економіки;
- низький рівень доходів, невідповідність сучасним світовим соціальним стандартам;
- депопуляцію населення, зростання кількості людей похилого віку;
- неформованість середнього класу як основного важеля розвитку суспільства;
- великий обсяг трудової міграції за кордон;
- неформованість у значній частині українців соціально-конструктивного мислення [1, с. 167].

Сьогодні українське суспільство стоїть перед історичним вибором щодо варіантів свого подальшого майбутнього. І цей вибір має бути здійснений не під впливом емоцій, а як мудрий і виважений крок.

Література

1. Костенко Н.В. Український соціум: проблеми трансформації // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. Серія: гуманітарні науки 2008 №33 161-168с. // <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:0GkqaXXtmIEJ:irbis-nbu.gov.ua/cgi->
2. Динник І.П. Особливості трансформаційного розвитку суспільства держави в Україні // Стаття Інституту підготовки кадрів Державної служби зайнятості України. Серія: соціологічні науки 2017. №2 – с.1-2. // <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:Jxv2Uj3sT7I:irbis->
3. Головаха Є.І. Українське суспільство: шляхи трансформації // Стаття інституту соціології НАН України. Серія: соціологічні науки. 2016. №1-2. 30с. с. 26-30. // <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:qLb->
4. Костеко Н.В., Шульга М.О., Злобіна О.Г. Стан сучасного українського суспільства: цивілізаційний вимір // Збірник Київського Інституту соціології НАН України. Серія: соціологічні науки 2017-198с. с.7-11. // <https://i-soc.com.ua/assets/files/journal/analitzap.pdf>
5. Шумка М. Л. Роль рідної мови в становленні української національної ідентичності // Актуальні проблеми філософії та соціології. Науково-практичний журнал. Випуск 4. Одеса. 2015. С.172-178.
6. Шумка М. Л. Проблема національного характеру у філософії Пантелеймона Куліша. / Studia Metodologia. Випуск 29. Тернопіль: Редакційно-видавничий відділ ТНПУ ім. В.Гнатюка, 2009. – 234 с.
7. Шумка М. Л. Людиноцентризм творчості Тараса Шевченка / Матеріали Міжнародної конференції «Тарас Шевченко і сучасна національна освіта» 5-6 березня 2014 року, ТНЕУ. 158с. С. 112-113.
8. Шумка М. Л. Українська національна символіка як репрезентант національної ідентичності / Актуальні проблеми філософії та соціології. Науково-практичний журнал. Випуск 9. Одеса.2016. С.172-178
9. Гончарук Т. В., Шумка М. Л. Національно-культурна ідентичність як маркер модернізації українського суспільства / Філософія фінансової цивілізації: людина у світі грошей: Збірник наукових праць. Книга 6. Л.: УБС НБУ, 2013.-722с. С. 391-399.
10. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Політична соціологія: навчальний посібник / За ред. Гончарук-Чолач Т.В. Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр «Економічна думка ТНЕУ», 2018. 250 с.